

Confesso la meva fascinació pel llibre de Joam Ganau : em va captivar tan bon punt vaig poder llegir-lo en manuscrit, car, com he contat en un article de premsa, va venir a portar-me'l personalment.

El em va fascinar perquè, com diu el professor Vilagrasa a la introducció, combina descripció de fets amb elements crítics, i també perquè parteix d'un supòsit interessant i productiu : el de la geografia cultural.

La pregunta motriu del llibre és : què n'han pensat de la ciutat de Lleida de la seva creixença formal la gent de dins i la de fora ? Els qui hi han viscut i els que hi han passat ?

Lleida és una ciutat que compta una visió de lluny : lluny en la distància (silueta inconfusible, tossal vistos des de quilòmetres) i lluny en la ment (estranya dificultat o palès desinterès per conèixer-la a fons : Pla, G aziel, Espriu...)

i terres envoltants

No sé per què Lleida ^{desvetlla} un tòpic d'aspror. Uns frares catalans, ^{al segle XVIII} travessant un desert de Veneçuela, el comparaven als plans occidentals. Els cancellers de la Universitat de Cervera es queixaven del clima extrem d'aquestes terres. Lleida pot no ser visitada : només cal passar pel defora, antigament per la Banqueta i ^{avall!} cap a Saragossa. Ciutat allargada paral·lela al riu, que feia de fossat de les muralles. Altre tòpic, la lletjor interior dels carrers. Tercer tòpic : Lleida és lluny.

Replica
 Frase de Viladot a Maria Aurèlia Capmany : Lleida és tan lluny de Barcelona com Barcelona de Lleida. (1975 ?)

Aquesta aspror tòpica i inventada ens carrega amb una llosa de toixesa, camperolisme i primitivisme perquè en part, el testimoni que nosaltres mateixos hem donat, precisament pel desig de millorar la ciutat, ha estat massa crític. Catalunya s'acaba i ni hem destacat les minves

a la Panadella , Lleida ,ui,gent endarrerida... són frases que tot just ara es comencen a desglaçar. La Rosa Fabregat va haver de sortir a defensar-nos en una reunió d'escriptors a Barcelona, on un assistent havia considerat que a Lleida no hi havia escriptors...(D'això fa un mes i mig)

El que dèiem : al segle XIX, segons Ganau, els testimonis dels lleidatans que pensen la seva ciutat parlen d'antihigiènica, bruta , pagesa. Així no ^{podia} ~~pot~~ ser, altre cop, la segona ciutat de Catalunya. "Sus calles no merecen el nombre de tales." Cal canviar la ciuatt, fer-la viable, és el pensament higienista. En part aquests desigs s'acompleixen força bé a la segona meitat i finals de segle : ferrocarril i muralles avall 1860-61, elaboració del Pla urbà de Fontserè, no dut a terme ; i ja en el ^{tercer terç} Camps Elisis ^{primera versió 1864} façana al riu de la Paeria també primera versió 1860 (Lamarca) Casa de Maternitat 1865

~~Monest de Sant Elia 1883 i la nova església de Sant Joan 1885~~

i Mercat de Sant Lluís 1883 i la nova església de Sant Joan 1895 .
Malgrat això la premsa denuncia el mal estat del carrer, la pre-
sència de cups, brisa i botes fins al carrer Major: deducció , cal
que els pagesos surtin de la ciutat.

La industrialització que es demanava es fonamentà, en plena
Renaixença i fins a primeries de segle, en l'antic esplendor de
la Lleida medieval : és el foralisme. Una glòria històrica que
serà discutible en alguns punts, però particularment en l'aspec-
te industrial.

Genau deixa endevinar que la línia crítica anava pro-
pulsada en realitat per la constatació que Lleida no tenia una classe
burguesa en el sentit que a Europa prenia aquest concepte, (i a
Barcelona) . També , malgrat la tasca d'alguns alcaldes memora-
bles, la inèrcia oficial, la manca d'iniciatives, una parali-
tzació i pobres idees. Fins aleshores els partits dinàstics poc

havien fet lluir la ciutat. El retard en la modernitat s'acusava.

Així entrem en el segle XX : ja es demana de bon començament que la ciutat s'obri a l'horta, aquella que es contempla des del campanar de Don Magí . Urbanísticament , a poc a poc, comença a créixer pel sector nord, el que determinarà la guia a la postguerra.

En la segona i tercera dècades els testimonis parlen de creixement econòmic, cosa que és veritat a mitges. El que hi ha és un impuls cultural, significativament des de la irrupció d'una esquerra catalanitzada. El Liceu Escolar, Joventut, més tard l'Esquerra , en part la Lliga, es mouen culturalment, encara que les reflexions que es fan estan necessàriament tocades d'historicisme. Hi ha preocupació per créixer econòmicament, però també per no deixar caure el que tenim : la Suda, la Paeria , l'Hospital de Santa Maria ... En aquest aspecte la preocupació és molta

~~es relaciona amb la premsa, les publicacions i activitats individuals~~

~~1937, impulsada pel grup de la Paeria i la Suda. Barcelona. Fo~~

~~Guillem de ... Revista de~~

6

i es reflecteix en polèmiques i articles de premsa. El 1932, hi ha algun eco a Barcelona, com sigui l'article de Ferran Soldevila a "Revista de Catalunya" clamant per l'abandó de la Suda. Vida Lleidatana, i més tard, Occident, ^{no deixen} d'incidir en aquesta consciència cultural, provant d'expandir-la.

Tots sabem que el gran creixement de Lleida es produí de vora els cinquantes fins avui. Es passa de 1940 a 1975 de 40.000 hab. a 100.000 i els darrers ^{finys avui} quinze anys, sense tan espectacular augment, s'ha inflat. Fruita, mitjana i petita indústria, augment del comerç provocat per les noves vies i barris. Des del començament d'aquesta nova inflor, la premsa, ja sigui triomfalísticament, ja sigui críticament i analíticament, reflecteix aquesta puja. Alhora, s'aixequen veus denunciant el leridanismo, versió oficialista i servil del lleidatanisme. Ciudad, Acento, Labor, i La Mañana publiquen articles de tot color intentant explicar la dinàmica

de Lleida, tant urbana com social, cultural i, tímidament ,política. Tot això ho reflecteix el llibre de Ganau. Problemes del trànsit, possible nou pont, rambla o bulevard, Rovira Roure, barris del nord, Basses, i la modesta i espessa perifèria de Gardeny, Balàfia, Gualda, Mangraners, Mariola, Secà...

Força interessant ,pel fet de la seva inclusió,és l'apartat d'individualitats esmentat per l'autor en el camp dels opositors culturals al règim de la generació dels 40-50 (Lladonosa, Porta, jo mateix, com a especimens seleccionats ^{al llibre}),als quals ja segueix la generació dels Manuel Lladonosa, Victor Siurana, Morell, Vilà i Puig i amb ells una generació més crítica encara,i més encarada a problemes de futur que no a interpretacions d' essències.

consista M
I noves generacions

El llibre és obert,i planteja tants de punts guspirejants i encesos que goso imaginar com a molt fruitós des d'ara un ^{ampla} debat crític sobre el seu contingut.